

Ján Kalvín (fr. Jean Calvin, 1509-1564)

a reformácia vo francúzskom Švajčiarsku

Po Zwingliho smrti v októbri 1531 Zürich stratil postavenie protestantského kantónu. Zwingliho reformácia sa neskôr spojila s Kalvínovou reformáciou v Ženeve. Kalvín pokračoval v práci Martina Luthera, ku ktorému sa vďačne hlásil ako k svojmu učiteľovi ^{A)}.

Ženeva za Kalvínovho pôsobenia svojím vplyvom prekonala Zwingliho mesto (Zürich), aj Lutherovo mesto (Wittenberg). Kalvínov myšlienkový systém sa dočkal širokého prijatia medzi protestantmi ako prostriedok na pochopenie Biblie ^{B)}.

Reformácia v západnom (po francúzsky hovoriacom) Švajčiarsku sa nedá oddeliť od reformácie vo Francúzsku. Prví evanjelizátori tu boli Francúzi, ktorí sem museli ujsť z vlastnej krajiny. Prvým priekopníkom protestantizmu na tomto území bol Francúz Wiliam Farel (1489-1565).

Kalvín sa stal zakladateľom a hlavným organizátorom reformovanej cirkvi vo Francúzsku a po francúzsky hovoriacom Švajčiarsku ^{C)}. Nebol to misionár ani populárny kazateľ, ale teológ a štátnik. Bol rázny, prísny a neoblomný, no pod povrchom horel oheň vášne a lásky. Hoci sa nikdy nestretol ani s Lutherom ani s Zwinglim, dobre sa poznal s Melanchtonom, s ktorým si písal až do jeho smrti.

Kalvín patrí do druhej generácie reformátorov. Napriek tejto skutočnosti jeho dielo stojí vedľa diela prvých reformátorov vzhľadom na uskutočnenie ďalšej úlohy, bez ktorej by reformácia bola ostala neúplnou. Táto úloha spočívala v systematickom podaní teológie reformácie a zavedení reformačnej vnútrocirkevnej disciplíny ^{A)a)}.

Narodil sa 10. júla 1509 v rodine z vyššej strednej vrstvy. Jeho otec, Gérard Calvin, bol úspešným právnikom a jeho matka bola veľmi nábožná katolíčka. Vzdelával sa s deťmi zo šľachtickej rodiny Hangestovcov, z ktorej pochádzali dvaja noyonskí biskupi, čo spôsobilo, že vždy zostal rezervovaným a uhladeným francúzskym gentlemanom. Podobne ako Melanchton a Zwingli, aj Kalvín začal ako humanista. Dostalo sa mu výborného právnického a filozofického vzdelania na univerzitách v Paríži, Lyone a Bourges ^{A)b)}. V období, keď končil štúdiá, začalo sa vo Francúzsku pod vplyvom humanistu Lefèvra d'Étaples a Lutherových spisov šíriť reformačné hnutie. Kalvín uveril v Boha ako jediného Pána celej zeme, ktorý zjavuje svoju vôľu v Biblii, a pripojil sa k reformačnému hnutiu.

O svojom obrátení hovorí Kalvín ako o náhlej udalosti, ktorá sa stala v roku 1533:

„...ale Boh tajomným vedením svojej prozreteľnosti napokon dal iný smer môjmu životu. Najprv, keďže som bol príliš tvrdohlavo odovzdaný poverám pápežstva, aby som len tak ľahko vyšiel z takého hlbokého blata, si ma Boh náhlým obrátením podmanil a moju myseľ uspôsobil tak, aby bola schopná prijať poučenie. Moja myseľ bola v týchto veciach zatvrdenejšia viac, ako by sa dalo očakávať od niekoho v mojom veku. Keď som ochutnal poznanie pravej zbožnosti, okamžite som bol zapálený takou intenzívnou túžbou po raste v nej, že aj keď som neopustil ostatné štúdiá, venoval som sa im s menšou horlivosťou.“

Toto vyhlásenie o náhlom obrátení však nevylučuje Kalvínovu pripravenosť na takúto zmenu. Nebol predtým neveriacim a ani nežil nemorálnym mladíckym životom. Naopak, bol zbožným katolíkom bezúhonného charakteru. Hovorí sa, že jeho obrátenie bolo zmenou z romantizmu na protestantizmus, z pápežskej povery na evanjelickú vieru, zo scholastickej tradície na biblickú jednoduchosť.

Ako vynikajúci študent si Kalvín plne uvedomoval sporné otázky, ktoré existovali vo vtedajšom cirkevnom zriadení a učení. Vie sa o ňom, že sa pripojil k malej skupinke protestantov v Paríži. V apríli 1533 už bol naplno zaujatý štúdiom Biblie a prácou v reformačnom hnutí. V dôsledku prenasledovania protestantského hnutia, ktoré sa začalo pomerne rýchlo, musel r. 1534 z Francúzska odísť. Nakoniec sa v r. 1535 uchýlil do Bazileji, kde r. 1536 dokončil prvé vydanie svojho základného reformačného spisu Inštitúcie kresťanského náboženstva, známeho aj pod stručným názvom Inštitúcia. Vtedy mal 26 rokov.

Kalvínovo učenie, ktoré vybudoval na základe Písma a vyložil v Inštitúcii, je založené na poznaní, že Boh je zvrchovaný a jediný Pán neba a zeme. On poslal Ježiša Krista, aby spasil tých, ktorí sú na to predurčení (učenie o predurčení – predestinácii), a zhromaždil na svete svoju Cirkev. Veľký dôraz kladol na to, že Cirkev je spoločenstvo všetkých tých, ktorí spoznali svoju vinu, uverili v Ježiša Krista, a preto sa zhromažďujú k uctievaniu a počúvaniu Božieho slova. Toto spoločenstvo sa prejavuje tým, že cirkev neriadia len kazatelia, ale všetci veriaci prostredníctvom presbyterov, ktorých si za tým účelom volia spomedzi seba. Všetko, čo cirkev koná, musí slúžiť jedine na Božiu slávu a česť. Preto nesmie podliehať svetskej moci (ako to bolo v luteránskych cirkvách) a nesie zodpovednosť aj za verejný život. Musí sa brániť všetkému, čo odporuje Božiemu zákonu a norme (čo u Luthera bolo v zmysle na pokoj a radosť duše, odovzdávajúcej sa vo viere Kristovi). Kalvínovo učenie je vybudované na rovnakom základe ako Lutherovo, kladie však osobitný dôraz na panovanie Krista nad svetom i nad Cirkvou ^{A)b)}.

Kalvínov pobyt v Ženeve

V júli 1536 Kalvín prijal Farelovo pozvanie a stal sa pastorm a učiteľom evanjelickej cirkvi v Ženeve. 5. septembra 1536 začal výkladom Pavlových listov a iných novozmluvných kníh. Na týchto výkladoch sa zúčastnilo mnoho ľudí. Pretože obyvateľstvo bolo veľmi nemorálne a nedisciplinované, Farel a Kalvín v novembri 1536 spísali vyznanie viery a pravidlá mestskej disciplíny, ktoré odsúhlasila mestská rada. Následné pokusy prinútiť obyvateľstvo správať sa podľa týchto pravidiel vyvolali organizovaný politický odpor. Odporcovia reforiem získali vo voľbách 3. februára 1538 väčšinu, čoho dôsledkom bolo, že reformátori dostali 23. apríla 1538 príkaz do troch dní opustiť mesto. Kalvín bol pozvaný do Štrasburgu. Toto cisárske mesto prijalo mnoho prenasledovaných francúzskych protestantov. Kalvín tu žil a pracoval v rokoch 1538-1541. V tomto období si tu založil rodinu, rozšíril svoju Inštitúciu, napísal Komentár k Listu Rímskym a vynikajúcu Odpoveď Sadoletovi, ktorá je majstrovskou obranou protestantských princípov. ^{D)}

V Štrasburgu bol Kalvín správcom malého zboru francúzskych vyhnanco. Tu sa zoznámil s vyznaním viery Jednoty bratskej ^{E)} a súhlasil s ním. Odtiaľto sa zúčastnil na veľkých náboženských snemoch vo Wormse a Regensburgu (slov. Rejno), ktoré boli poslednými pokusmi o náboženské zmierenie katolíkov a evanjelikálov. Osobne sa tu spoznal aj so zástupcami luteránskych cirkvi a zvlášť s Lutherovým blízkym spolupracovníkom Melanchtonom.

A)b)

Politický obrat v Ženeve odstránil sily, ktoré z mesta vyhnali reformátorov a do vedenia sa znova dostali tí, ktorí boli na Kalvínovej strane. Kalvín sa do Ženevy vrátil 13. septembra 1541, tentoraz prakticky podľa svojich vlastných podmienok. Bola prijatá jeho nová cirkevná ústava, zavedený nový katechizmus a liturgia. Kalvín, hoci trvale zostal len jedným z mestských kazateľov, sa snažil urobiť zo Ženevy model zdokonalenej kresťanskej komunity. Definoval povinnosti štyroch úradov, ktoré Kristus ustanovil Cirkvi – pastora (kazateľov), učiteľov (doktorov), starších (presbyterov, mali na starosti poriadok v cirkvi) a diakonov (mali na starosti chudobných). Títo riadili cirkev podľa uznesení cirkevných snemov (synod). Na sneme zasadalo šesť kazateľov a dvanásť starších. Upravil tiež vyučovanie náboženstva v ženevských školách.

Nástrojom vládnutia bolo dvanásťčlenné konzistórium ^{F)}, ktoré prijímalo a posudzovalo udania o morálnych priestupkoch občanov. Priestupky sa podľa závažnosti trestali pokutou, väzením, exkomunikáciou, vyhnanstvom alebo smrťou. Trest smrti bol za cudzoložstvo, čarodejníctvo, rúhanie a zradu. Takmer každá ľudská činnosť bola označovaná ako svätá alebo nesvätá a každá domácnosť mohla byť kontrolovaná bez predchádzajúceho upozornenia.

Ženeva sa stala útočiskom protestantských vyhnanecov z celej Európy, ktorí v tomto meste tvorili až 30 % obyvateľstva. To u pôvodného obyvateľstva vyvolávalo nevôľu z „vlády cudzincov“. Staré ženevské rodiny sa báli o svoj vplyv a mladá generácia ťažko niesla Kalvínovu prísnu disciplínu. Rástla opozícia voči Kalvínovým reformám, a to najmä zo strachu, že sa mesto dostane pod cudziu nadvládu. Konfliktov bolo mnoho, ale najzávažnejšie boli nasledovné dva:

Prípád Hieronyma Bolsecu. Bolesca obvinil Kalvína z falošného učenia tvrdiac, že jeho učenie o predurčení robí z Boha pôvodcu hriechu. Týmto zaútočil na samotnú podstatu Kalvínovej autority ako vykladača Písma. V októbri 1551 sa spor riešil pred mestskou radou. Výsledkom bolo Bolsecovo odsúdenie a bol poslaný do vyhnanstva.

Prípád Miguela Serveta. Najznámejšou a proti Kalvínovi najčastejšie uvádzanou výčitkou je upálenie španielskeho lekára, vedca a radikálneho reformátora Miguela Serveta.

Servetus už v r. 1531 vydal dielo O omyloch Trojice. V r. 1553 vydal dielo Reštitúcia kresťanského náboženstva. Za autorstvo tohto diela bol uväznený vo Viedni a odsúdený na smrť upálením. Z väzenia sa mu podarilo ujsť, ale na úteku sa z nepochopiteľných dôvodov zastavil v Ženeve, kde bol v auguste 1553 zatknutý.

Servetus od r. 1545 viedol s Kalvínom únavnú korešpondenciu. Veľmi pohrdavo sa vyjadroval o jeho Inštitúcii a vo svojom učení odmietal nikajskú a chalcedónsku kristológiu. Odsúdenie Serveta sa stalo meraním síl medzi Kalvínom a jeho ženevskou opozíciou, ktorá sa neodvážila zastávať takého heretika, ako bol Servetus, ale robila Kalvínovi čo najväčšie ťažkosti.

Spor sa skončil procesom, výsledkom ktorého bolo odsúdenie Serveta na smrť upálením. Kalvín navrhoval smrť štatím, ale napriek tomu bol Servetus dňa 27. októbra 1553 upálený. Opozícia Kalvína ostro kritizovala a jeden z nich, Sebastián Castellio, napísal brilantný (útočný) spis s názvom O heretikoch, v ktorom tvrdí, že upaľovanie heretikov je ďaleko od Kristovho Ducha a že „popraviť heretika neznamená brániť učenie, ale zabiť človeka“. Kalvín v tomto bode nepochopil to, čo bolo dané poznať Jednote bratskej, že vo veciach viery sa nesmie používať násilie. Kalvín konal spôsobom, akým s kacírmi bežne zaobchádzala katolícka inkvizícia. ^{A)b)}

Treba tiež povedať, že vlády vo Wittenbergu, Bazileji, Berne aj v Zürichu sa Kalvína zastávali a švajčiarska cirkev týmto procesom unikla podozreniu z neortodoxného učenia v otázke Trojice. Kalvínovi odporcovia sa pre nejasný postoj k Servetovmu odsúdeniu dostali do zlého svetla a voľby v rokoch 1554 a 1555 dopadli jasne v prospech Kalvína.

Kalvín r. 1559 korunoval svoje ženevské pôsobenie založením Ženevskej akadémie (neskôr Ženevská univerzita). V deň jeho smrti, 27. mája 1564 ho nazvali „jediným medzinárodným reformátorom“. Kalvínov vplyv presiahol ďaleko za Ženevu. Prenikol aj do Poľska a Uhorska.

Kalvínova osobnosť

Najvýznamnejšou Kalvínovou prácou je vybudovanie ženevskej cirkvi. Ženevská cirkev sa pripojila k reformácii už pred Kalvínovým príchodom. Bolo tam však veľa nepokoja a neporiadku. Spolu s Farelom, ako píšeme vyššie, spísali pravidlá disciplíny, ktorými bolo ženevské obyvateľstvo privedené k disciplíne a poriadku a ku skutočnej poslušnosti Božiemu slovu. Mnohým sa však nový poriadok a disciplína nepáčili.

Kalvín bol obviňovaný z toho, že bol ženevským diktátorom, hoci dokonca aj na vrchole svojej moci bola jeho autorita v prvom rade morálna, a nie právna. Aj na vydanie svojich kníh musel vždy získať súhlas mestskej rady. Nebol dokonalý. Príliš rýchlo stotožňoval opozíciu proti svojej osobe s odporom proti Božiemu slovu.

Kalvínov vplyv zmenil Ženevu. John Knox ^{G)} o nej vyhlásil, že je tam „najdokonalejšia Kristova škola, aká kedy na zemi existovala od čias apoštolov“. Toto bolo výsledkom Kalvínovej prísnej disciplíny a veľkého prílivu protestantských utečencov.

Kalvín napísal komentáre k väčšine biblických kníh. Jeho komentáre patria k tým zriedkavým komentárom napísaným pred 19. storočím, ktoré majú ešte stále cenu z hľadiska osvetlenia textu Písma. Tvrdí sa o ňom, že jeho literárna činnosť nebola prekonaná žiadnym cirkevným autorom všetkých čias, a to ani v počte jeho diel, ani v ich dôležitosti. Aj jeho korešpondencia

bola obrovská.

Luther a Kalvín

Kalvín budoval na základoch, ktoré položil Luther. V kontraste k Lutherovi bol však Kalvín tichým človekom. O svojom vnútornom živote hovoril málo a uspokojil sa s pozorovaním Božej ruky, ako ho vedie. Od otca zdedil nezlomnú vôľu, ktorá mu bola veľmi užitočná v nepokojnej Ženeve.

Luther zdôrazňoval spasenie jedine z viery. Kalvín zdôrazňoval Božiu zvrchovanosť a jeho majestát. Luther predstavuje človeka, ktorý po úzkostlivom hľadaní nachádza vyslobodenie a ktorý sa od tej chvíle raduje na výslň Božej lásky. Kalvín akoby sa neuspokojil s týmto faktom, ktorý však prijímal s rovnakou radosťou, ale pýta sa na príčinu – prečo Boh miluje človeka a prečo ho spasil. Luther zasadil najväčší úder zákonníctvu a samospravodlivosti a Kalvín zasadil úder pohanskému uctievaniu modiel.

U Luthera sa stretávame s dôrazom na Božiu lásku, ktorá sa na Golgote skláňa k človeku. U Kalvína sa stretávame s dôrazom na Boží majestát, ktorý panuje nad celým svetom. V Lutherovi úzkostlivé a znepokojené svedomie nachádza pokoj v Bohu, kým v Kalvínovi je ľudské svedomie zo svojho (hriešneho) pokoja vyrušené.

Kalvínovo učenie o Večeri (Pamiatke) Pánovej stojí uprostred – medzi Zwinglim a Lutherom. Kalvín tejto sviatosti nepripisuje len symbolický význam (ako Zwingli), ale učí o reálnej Kristovej prítomnosti v nej (podobne ako Luther). Na rozdiel od Luthera však Kristova prítomnosť v tejto sviatosti nie je telesná, ale duchovná.

□

Kalvinizmus ^{B)}

Hlavné tézy kalvinistického teologického systému môžeme v zjednodušenej podobe vyjadriť v piatich tézach. Tieto tézy prijala medzinárodná reformovaná synoda v holandskom Dordrechte (1618) ^{H)}.

1. Úplná skazenosť človeka narodeného v hriechu. Človek pre svoje spasenie nie je schopný nič urobiť a je absolútne závislý od Božej predchádzajúcej milosti.

2. Nepodmienené vyvolenie. Boh si vo svojom vyvolení vyberá ľudí absolútne nezávisle od ich zásluh. Vyvolenie je jediným určujúcim faktorom spasenia.

3. Ohraničené vykúpenie. Kristova smrť na kríži bola úspešná v tom, čo mala dosiahnuť a preto všetci, za ktorých Kristus zomrel (vyvolení), určite dosiahnu večné spasenie. (Kalvinizmus učí, že Kristovo vykupiteľské dielo sa týka len vyvolených, a nie zvyšku sveta.)

4. Neodolateľná milosť. Božia milosť oslovujúca človeka je taká mocná, že sa jej človek nedokáže vzoprieť.

5. Zotrvanie svätých vo viere. Kto sa raz narodil z Ducha, nemôže úplne a s konečnou platnosťou odpadnúť od viery.

Zdroje a poznámky

A) a) Pavel Hanes, Dejiny kresťanstva, vydalo Združenie evanjelikálnych cirkví v SR, Banská

Bystrica 2016, A4, 429 strán, ISBN 80-88945-01-1 a video-prednáška Päť sola reformácie,

<https://www.youtube.com/watch?v=1LcsxHCD2NQ>. V článku sú použité texty z 34. kapitoly

– pozri str. 242-249.

b) Štěpán Šoltés, Dějiny křesťanské církve, Kalich 1990, A5, 160 strán. ISBN 80-7017-204-5

B) V súvislosti so ženevskou reformáciou sa zaviedli tri nové pojmy A)a): kalvinizmus, reformovaná viera a presbyterianizmus:

Kalvinizmus obyčajne označuje základné tézy teologického systému zavedeného Kalvínom.

Reformovaná viera označuje systematickú teológiu vybudovanú na podklade Kalvínovho systému.

Presbyterianizmus je systém cirkevnej organizácie a správy, ktorý Kalvín vypracoval a zaviedol v Ženeve.

C) Pozri článok Protestantská reformácia roku 1517, Solas číslo 36, jeseň 2017, str. 7,

alebo <http://casopis.solas.sk/vyucovanie/protestantska-reformacia-roku-1517>

D) Počas Kalvínovho pobytu v Štrasburgu v Ženeve narastal neporiadok. To využil rímsky kardinál Sadolet a poslal Ženevčanom list, v ktorom ich vyzýval, aby sa odvrátili od svojich protestantských vodcov a navrátili sa k poslušnosti rímskej cirkvi.

E) Jednota bratská (Jednota bratská) – stručná charakteristika A)b). Je jednou z protestantských cirkví a pôsobí predovšetkým na území Českej republiky. Má presbytersko-synodný systém spravovania. Jednota bratská vznikla v Čechách v období husitských vojen, tesne pred nástupom Jiřího z Poděbrad na český trón. Vznikla v roku 1457 v Kunvalde u Žamberka na základe myšlienok Petra Chelčického, Jana Husa a Jana Rokycanyho, voleného husitského pražského arcibiskupa.

Už pri svojom založení sa odlúčila od rímskej cirkvi. Za jediný základ viery a života položila Písmo. Cirkevnú správu budovala podľa vzoru cirkvi apoštolského obdobia. Odstránila kňazstvo a katolícke chápanie sviatostí. Na základe učenia Lukáša Pražského sa rozhodla vstúpiť do sveta a mať účasť na jeho správe.

Zvláštny dôraz kládla na bratskú disciplínu podľa Božieho slova. Celý život jej členov ako na verejnosti, tak aj v súkromí mal byť podriadený Božiemu zákonu. Tí, ktorí tento poriadok porušili, boli najprv napomenutí súkromne, potom verejne a tí, ktorí neuposlúchli, boli nakoniec vylúčení. Disciplinárnemu poriadku boli podriadení všetci jej členovia bez rozdielu a obzvlášť

kazatelia a študenti bohoslovnia.

Jednota bratská bola mimo ochrany štátnych zákonov, a teda vystavená prenasledovaniu. Ťažkým prenasledovaním veriaci veľmi trpeli predovšetkým zo strany rímsko-katolíckej cirkvi.

https://cs.wikipedia.org/wiki/Jednota_bratrsk%C3%A1

F) konzistórium, -ia, mn. č. -iá, -í, -iám, -iách, stredoveký cirkevný poradný zbor (obyčajne biskupa al. pápeža) v správnych veciach;

konzistoriálny, príď. m.: k. radca

G) John Knox (asi 1505-1572, Edinburgh) bol škótsky náboženský reformátor, pôvodne katolícky

kňaz. V roku 1560 založil protestantskú Škótsku cirkev, dnes nazvanú presbyteriánska.

https://cs.wikipedia.org/wiki/John_Knox

H) https://en.wikipedia.org/wiki/Synod_of_Dort#The_Canons_of_Dort
https://translate.google.com/translate?hl=sk&sl=en&u=https://en.wikipedia.org/wiki/Synod_of_Dort&prev=search